

Ткачова Олена Вікторівна,
канд. юрид. наук, доц.,
викладач кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: sunspring0805@gmail.com
ORCID 0000-0002-4600-9268

Павлов Нікіта Сергійович,
студент 5-го курсу магістратури,
Слідчо-криміналістичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Україна, м. Харків
e-mail: nekitpavlov170498@gmail.com

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Статтю присвячено дослідженню правового регулювання умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні. Проаналізовано норми міжнародних актів, що врегульовують це питання, а також практики Європейського суду з прав людини і досвід деяких зарубіжних країн.

Ключові слова: кримінальне покарання; умовно-дострокове звільнення; довічне позбавлення волі; Європейський суд з прав людини; зарубіжні країни; кримінально-виконавче право.

Постановка проблеми. Довічне позбавлення волі є, мабуть, найбільш неоднозначним покаранням, яке викликає дискусії в широких наукових колах. Це питання надзвичайно актуальне й сьогодні, оскільки даний вид покарання увійшов до системи покарань відносно недавно. З огляду на те, що воно полягає в позбавленні людини волі до кінця життя, тобто істотно обмежує її права, для науки кримінального та кримінально-виконавчого права його вдосконалення набуває актуальності й визнається однією з першочергових проблем. Так, серед багатьох спірних питань вчені називають умовно-дострокове звільнення від

його відбування.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання, пов'язані з довічним позбавленням волі, досліджували такі відомі українські науковці, як В. І. Анісімов, Ю. В. Баулін, В. В. Сташис, А. Х. Степанюк, В. Я. Тацій, В. М. Трубніков, А. М. Литвиненко, В. В. Лень, В. А. Львовчкін та ін.

Мета статті – дослідити можливість і підстави умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі та його впровадження в українське законодавство для покращення законодавства в цій сфері та становища осіб, засуджених до цього виду покарання, спираючись на аналіз міжнародно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини й зарубіжного досвіду з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Оскільки Україна взяла євроатлантичний курс розвитку й прагне з часом стати членом ЄС, особливої актуальності набуває питання реформування і приведення всього вітчизняного законодавства у відповідність до європейського. Не є винятком кримінальне та кримінально-виконавче, адже вони, як відомо, вельми далекі від досконалості, а, і про це вже йшлося, інститут умовно-дострокового звільнення від відбування довічного позбавлення волі є одним із проблемних питань.

Передусім вкажемо, що в Україні, на жаль, відсутня статистика звільнених від довічного позбавлення волі осіб, але за інформацією Української гельсінської спілки в нашій державі наразі помилувано лише двох осіб [12].

Для початку вважаємо за необхідне зробити огляд законодавства України, спираючись на приписи якого врегульовується окреслене питання. Слід зазначити, що в Україні відсутнє поняття «умовно-дострокове звільнення від відбування покарання», воно замінене інститутом президентського помилування. Головними нормативно-правовими актами з цього питання є: ст. 87 Кримінального кодексу України (далі – КК України), в якій зазначено, що актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років [1]; ст. 151 Кримінально-виконавчого кодексу

України (далі – КВК України), де зафіксовано, що засудженим до довічного позбавлення волі може бути подано клопотання про його помилування після відбуття ним не менше двадцяти років призначеного покарання [2]; Указ Президента України «Про затвердження Положення про порядок здійснення помилування», який дублює норму КК України про те, що помилування засуджених до довічного позбавлення волі здійснюється шляхом заміни цього виду покарання на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років, а також норми КВК України про те, що у випадку засудження особи до довічного позбавлення волі клопотання про її помилування може бути подане після відбуття нею не менше двадцяти років призначеного покарання. Крім того, Положення містить норму про те, що повторне подання довічником клопотання про помилування у разі відмови може бути здійснене лише через п'ять років [3].

При тлумаченні наведених норм виникає багато запитань, передусім щодо початку підрахунку строку, після якого особа має право звернутися з клопотанням про помилування. Проблемою є також те, що в державі відсутній єдиний підхід до розуміння моменту відрахування цього строку. Таким чином, відсутність перспективи умовно-дострокового звільнення нівелює одну із складових мети покарання – виправлення і ресоціалізацію засуджених, що є прямим порушенням з боку держави ст. 6 КВК України, де закріплено, що виправлення засудженого – це процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки, а ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в ньому. Наведене (тобто визначення поняття «виправлення», а тим паче «ресоціалізація») наштовхує на думку: про які позитивні зміни в особистості засудженого можна вести мову, якщо держава фактично позбавляє його права на умовно-дострокове звільнення. На цьому наголошує і Н. В. Коломієць, зазначаючи, що, «по-перше, мета покарання – не тільки кара, а й виправлення. Виправляти засуджених законодавство зобов'язує всіх, незалежно від виду призначеного покарання, а

отже, і тих, яким призначено довічне позбавлення волі. Нагадаємо, що найефективніший засіб виправлення – заохочення, а згідно з КВК України до заохочень належить й умовно-дострокове звільнення. Отже, як бачимо, законодавець нехтує метою покарання – виправленням засуджених до довічного позбавлення волі» [4, с. 178].

У контексті сказаного зауважимо, що у своїй монографії І. Яковець, К. Автухов і О. Таволжанський зазначають, що «кінцевими цілями процесу виконання кримінальних покарань є не безумовне досягнення виправлення й ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню ними нових правопорушень, а виключно запровадження певних сприятливих обставин, чинників, які забезпечують чи полегшують отримання цих результатів у майбутньому. Саме на забезпечення ефективного досягнення завдання зі створення умов для досягнення названих цілей покарання й повинен орієнтуватися процес виконання кримінальних покарань» [14, с. 158]. Із цього можемо зробити висновок про те, що безперспективність умовно-дострокового звільнення не дозволяє створити згадані вище умови для довічно позбавлених волі.

Принадно додати, що В. М. Харченко наводить цікаву статистику, згідно з якою для засуджених цієї категорії, які перебувають у місцях позбавлення волі понад 10 років, характерні більш високий рівень емоційної напруги, підвищена агресивність, депресивні стани. Багатьом із них притаманне таке явище, як артизм (замкнутість у собі, відрив від реальності, фантазування), що є своєрідною формою психологічного захисту [13, с. 119–120]

Отже, як можна помітити, відсутність в осіб перспективи звільнення, незрозуміння ними того, що на них чекає в майбутньому, призводить до вищевказаних наслідків.

Вбачається за доцільне зауважити, що відсутність умовно-дострокового звільнення від відбування довічного позбавлення волі порушує також низку міжнародних актів «м'якого права». На підтвердження цієї тези проаналізуємо актів, приписи яких врегульовують питання умовно-дострокового звільнення від довічного позбавлення волі.

Передусім звернемося до п. 4 Рекомендації N Res (2003) 22 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про умовно-дострокове звільнення», в якому йдеться про те, що умовно-дострокове звільнення, щоб зменшити несприятливі наслідки позбавлення волі й сприяти поверненню засудженого в суспільство на умовах, які гарантували б його безпеку, має бути за законом доступне кожному ув'язненому, в тому числі особам, засудженим до довічного позбавлення волі. Також Рекомендація містить вказівку на те, щоб національні органи влади забезпечили наявність у законодавстві умовно-дострокового звільнення там, де воно ще відсутнє [5]. Крім того, слід звернутися до п. 12 Резолюції (76) 2 «Про поводження з особами, засудженими до тривалих термінів ув'язнення» Комітету міністрів Ради Європи, в якій зазначено, що Комітет міністрів рекомендує державам-членам забезпечити, щоб перегляд, як про це йдеться в п. 9, вироків до довічного тюремного ув'язнення, якщо це не було зроблено раніше, проводився після 8–14 років утримання під вартою і потім повторювався регулярно через певні інтервали [6].

У цьому контексті слід також згадати уривок з п. 81 Доповіді КЗК Уряду України за результатами візиту до України з 8 по 21 грудня 2017 р. (СРТ/Inf (2018) 41), в якому зазначено: «крім того, Комітет повинен нагадати основний принцип, що для зменшення шкідливого впливу ув'язнення та сприяння реінтеграції засуджених за умов, які мають гарантувати безпеку зовнішній спільноті, законодавство має пропонувати реалістичну перспективу умовного звільнення всім засудженим, у тому числі засудженим до довічного позбавлення волі. Наразі це досі не так. КЗК знову закликає органи влади України внести зміни до законодавства з метою забезпечення доступу до умовного (дострокового) звільнення для всіх засуджених до довічного позбавлення волі після аналізу загрози, яку вони становлять для суспільства, на підставі індивідуальної оцінки ризику» [7].

Окремо варто розглянути практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд). Найбільш знаковими стосовно умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, є рішення у справах

«Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», «Мюррей проти Нідерландів» та «Лазло Магяр проти Угорщини», «Петухов проти України».

Так, у справі «Мюррей проти Нідерландів» Суд ще раз згадує висновки, наведені в рішенні по справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», і зазначає, що Конвенція не забороняє застосування покарання у виді довічного позбавлення волі до осіб, яких було визнано винними у вчиненні особливо тяжких злочинів, наприклад, умисному вбивстві. Однак для того, щоб таке покарання відповідало вимогам ст. 3 Конвенції, воно має бути *de jure* та *de facto* таким, яке може бути скороченим, а це, у свою чергу, означає як наявність у засудженого перспективи звільнення, так і можливість перегляду. Наголошується на важливості реабілітації, оскільки саме на цьому наразі мають акцентувати країни Європи, проводячи політику щодо обрання покарань, як це відображено у практиці Договірних держав, відповідних стандартах, прийнятих Радою Європи, і міжнародних документах. Крім того, на засудженого до довічного позбавлення волі повинен здійснюватися вплив, завдяки якому він отримає реальну можливість соціально реабілітуватися і надію на звільнення від відбування покарання. Ненадання довічно засудженому такої можливості може зробити покарання у виді позбавлення волі довічно *de facto* незнижуваним [8].

У рішенні у справі «Лазло Маг'яр проти Угорщини» ЄСПЛ, спираючись на положення вищезгаданих рішень у справах «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», «Мюррей проти Нідерландів», формулює висновок про те, що «було б дивним вимагати виправлення (*rehabilitation*) від засудженого, не даючи йому інформації щодо того, чи буде в майбутньому (не визначаючи дати) створений механізм, який дозволить розглянути питання про можливе дострокове звільнення. Довічно ув'язнений має право знати на самому початку свого строку, що він мусить робити для того, щоб стосовно нього було розглянуто питання про дострокове звільнення, за яких умов такий перегляд має бути здійснений, включаючи, коли він буде чи може бути здійснений...» [9].

Як уже було зауважено, стосовно ситуації в Україні слід звернути увагу

на рішення у справі «Петухов проти України», в якому Суд, крім дублювання своїх позицій, викладених у вже згадуваних рішеннях, звернув увагу на наявність такої обставини в Положенні про помилування: «особи, які засуджені за тяжкі чи особливо тяжкі злочини або мають дві і більше судимостей за вчинення умисних злочинів, можуть бути помилувані у виняткових випадках за наявності надзвичайних обставин». Суд вирішив, що «до цієї категорії явно належать усі засуджені до довічного позбавлення волі (див. п. 76). Невідомо, що розуміється під «винятковими випадками» і «надзвичайними обставинами», і ніщо не вказує на те, що відповідно до національного законодавства, яке наразі діє в Україні, пеналогічні підстави для тримання особи під вартою мають значення для тлумачення цих понять. Іншими словами, засуджені, яким було обрано покарання у виді довічного позбавлення волі, від самого початку не знають, що вони повинні зробити для того, щоб питання про їх дострокове звільнення було розглянуто, і за яких умов. У цій справі відсутність у Президента України й підконтрольних йому органів державної влади зобов'язання обґрунтовувати свої рішення за клопотаннями про помилування ще більш обтяжується відсутністю будь-якого судового перегляду цих рішень. За такої ситуації право засудженого до довічного позбавлення волі на перегляд покарання у виді довічного позбавлення волі через президентське помилування не може вважатися захищеним достатніми процесуальними гарантіями. Отже, у контексті наведених міркувань Суд вважає, що в Україні президентські повноваження щодо здійснення помилування є сучасним еквівалентом королівської прерогативи помилування, яка ґрунтується на принципі гуманності, а не порядку, заснованому на пеналогічних підставах, і з належними процесуальними гарантіями, щодо перегляду ситуації засудженого для можливої зміни його покарання у виді довічного позбавлення волі. Отже, Суд не може не дійти висновку, що існуючий в Україні режим для засуджених до довічного позбавлення волі несумісний з метою реабілітації. Всі наведені міркування дозволяють Суду вести мову про те, що порушено ст. 3 Конвенції у зв'язку з тим, що покарання заявника у виді довічного позбавлення волі

неможливо скоротити». Як бачимо, ЄСПЛ наголошує, що існуюча в Україні система помилювання є порушенням ст. 3 Європейської конвенції з прав людини, оскільки, виходячи з аналізу вказаних рішень, для їх узгодження із зазначеними стандартами ст. 3 Конвенції вони повинні відповідати таким вимогам:

1) засуджені до довічного позбавлення волі від самого початку покарання повинні знати, що вони мусять робити, щоб отримати право на умовно-дострокове звільнення;

2) засудженого не слід тримати в місцях позбавлення волі, якщо зникли пенологічні підстави для його подальшого тримання;

3) наявність вказаних підстав повинна перевірятися протягом певного проміжку часу;

4) механізм звільнення повинен мати чіткі критерії і процесуальні гарантії;

5) відмова у задоволенні клопотання про умовно-дострокове звільнення мусить бути обґрунтованою.

Надалі вважаємо за необхідне звернутися до зарубіжного досвіду з вирішення цього питання. Так, О. Євдокімова виокремлює три системи умовно-дострокового звільнення від довічного позбавлення волі:

1) може передбачатися абсолютна заборона на умовно-дострокове звільнення від цього покарання;

2) дострокове звільнення здійснюється на підставі рішення виконавчої влади або глави держави;

3) дострокове звільнення відбувається на підставі рішення суду; комісії по УДЗ або аналогічного органу [10, с. 147].

Крім того, деякі науковці наполягають на існуванні таких трьох систем:

1) автоматична (коли засуджені мають право на дострокове звільнення при виконанні певних вимог);

2) дискреційна (за якої звільнення не є правом засуджених і залежить від розсуду адміністрації);

3) змішана (коли до певних категорій засуджених за менш тяжкі злочини застосовується автоматична система, а до інших категорій – дискреційна) [9].

У той же час є країни, які повністю відмовилися від перспективи довічників до умовно-дострокового звільнення, це – Латвія, Туреччина, Нідерланди. Що стосується строку, який повинна відбутися особа для того, щоб отримати право клопотати про умовно-дострокове звільнення, у тих країнах, де у засуджених існує таке право, то він диференціюється по-різному. Наприклад, у Данії засуджений може клопотати про умовно-дострокове звільнення після спливу 12 років, Польщі – 25 років, Англії – 30, 25 або 15 років залежно від злочину, Іспанії – 25 років, ФРН, Австрія, Швейцарія – 15 років тощо [10].

Стосовно аргументації деяких фахівців – противників умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, що у разі застосування такої процедури серед даного контингенту буде великий відсоток рецидиву, зауважимо, при дослідженні, проведеному службовцями пенітенціарної служби Франції щодо рецидиву осіб, звільнених з 1 січня 1995 р. по 1 січня 2005 р., виявлено, що лише 17 були знову засуджені до позбавлення волі, що становило 14,5 %. У доповіді Генерального інспекторату служби пробації та Генерального інспекторату в'язниць Великої Британії за 2013 р. вказується, що тільки 6 % довічників знову вчиняють злочин після дострокового звільнення порівняно з 46,9 % звичайних засуджених. Згідно зі статистичними дослідженнями засуджених, звільнених достроково від довічного позбавлення волі, у США отримано такі дані:

А) вони повертаються до в'язниці протягом перших трьох років після звільнення на 1/3 рідше, ніж колишні засуджені до інших покарань;

Б) чотири із п'яти довічників не ув'язнюються знову. Наприклад, із довічників, звільнених у 1994 р., 20,6 % були знову ув'язнені, у той же час загальний показник – 67, 5 %;

В) довічників, 90 % з яких були ув'язнені за насильницькі злочини, рідко ув'язнювали знову за насильницькі злочини (18 %), тоді як за злочини проти власності показник був 21,9 % [11].

В Україні подібна статистика, на жаль, відсутня.

Висновки. Підсумовуючи, можна констатувати безперспективність можливостей звільнення осіб від кримінальної відповідальності в Україні. Існуючий інститут помилування в нашій державі – це лише виняток, він не може вважатися таким, що надає реальну перспективу звільнення. Така винятковість прямо визнається і Положенням про порядок помилування, відповідно до якого особи, засуджені за особливо тяжкі злочини можуть бути помилувані лише у виняткових випадках за наявності надзвичайних обставин. З огляду на те, що українське законодавство не містить тлумачення понять «помилування», «дострокове звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі», виникають додаткові складності при їх правозастосуванні. Крім того, безперспективність умовно-дострокового звільнення довічників в Україні визнається і міжнародними інституціями, такими як Європейський Комітет із запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню й Європейський суд з прав людини. Враховуючи все вищевикладене, вважаю що українське законодавство в цій сфері необхідно доповнити нормами, які надаватимуть реальну можливість особам звільнитися й досягти основної мети, яку поставила перед ними держава – виправитися та ресоціалізуватися в суспільство, а завдяки цьому привести вітчизняне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3-4. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 12.04.2020).
3. Про затвердження Положення про порядок здійснення помилування : Указ Президента України від 21.04.2015 р. № 223/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 12.04.2020).
4. Коломієць Н. В. Щодо застосування умовно-дострокового звільнення до осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. *Юридичний вісник*. 2018. № 3. С. 178.
5. Про умовно-дострокове звільнення : Рекомендація № Rec (2003) 22 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_665 (дата звернення: 12.04.2020).
6. Про поводження з особами, засудженими до тривалих термінів ув'язнення : Резолюція (76) 2 1976 р. URL: <http://docs.cntd.ru/document/90199526> (дата звернення: 12.04.2020).

7. Матіошаїтіс та інші проти Литви. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173623> (дата звернення: 12.04.2020).
8. Справа «Мюррей проти Нідерландів». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187626> (дата звернення: 12.04.2020).
9. Засуджені до довічного позбавлення волі мають знати, як отримати дострокове звільнення. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/90549-zasudzheni_do_dovichnogo_pozbavlennya_voli_mayut_znati_yak_o.html (дата звернення: 12.04.2020).
10. Євдокімова О. Умовно-дострокове звільнення від довічного позбавлення волі у праві зарубіжних країн. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/25.pdf> (дата звернення: 12.04.2020).
11. Човган В. Довічне відбування життя, або життя після смерті в Україні. 2014. URL: <http://khp.org/index.php?id=1392728858> (дата звернення: 12.04.2020).
12. Правова позиція Української Гельсінської спілки з прав людини щодо конституційності приписів частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України. URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/20190111_KSU.pdf (дата звернення: 12.04.2020).
13. Харченко В. М. Актуальні проблеми правового регулювання й виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. *Проблеми законності*. 2008. Вип. 98. С. 112–120.
14. Яковець І. С., Автухов К. А., Таволжанський О. В. виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані* : монографія / К. А. Автухов [та ін.] ; ред. : О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв, 2016. С. 126–162.

References

1. Кримінальний кодекс України. (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 25-26, art. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3-4, art. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok zdiisnennia pomyluvannia: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 21.04.2015 r. № 223/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015>.
4. Kolomiets, N.V. (2018). Shchodo zastosuvannia umovno-dostrokovoho zvilnennia do osib, zasudzhenykh do doviznogo pozbavlennia voli. *Yurydychnyi visnyk*, 3, 178 [in Ukrainian].
5. Pro umovno-dostrokovoe zvilnennia: Rekomendatsiia № Rec (2003) 22 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam 2003 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_665 [in Ukrainian].
6. Pro povodzhennia z osobamy, zasudzheny my do tryvalykh terminiv uviaznennia: Rezoliutsiia (76) 2 1976 r. URL: <http://docs.cntd.ru/document/90199526> [in Ukrainian].
7. Matioshaitis ta inshi proty Lytvy. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173623> [in Ukrainian].
8. Sprava «Miurrei proty Niderlandiv». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187626> [in Ukrainian].
9. Zasudzheni do doviznogo pozbavlennia voli maiut znaty, yak otrymaty dostrokovoe zvilnennia. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/90549-zasudzheni_do_dovichnogo_pozbavlennya_voli_mayut_znati_yak_o.html [in Ukrainian].
10. Yevdokimova, O. (2019). Umovno-dostrokovoe zvilnennia vid doviznogo pozbavlennia voli u pravi zarubizhnykh krain. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/25.pdf> [in Ukrainian].
11. Chovhan, V. (2014). Dovichne vidbuvannia zhyttia, abo zhyttia pislia smerti v Ukraini. URL: <http://khp.org/index.php?id=1392728858> [in Ukrainian].

12. Pravova pozytsiia Ukrainskoi Helsinskoï spilky z prav liudyny shchodo konstytutsiinosti prypysiv chastyny pershoi statti 81, chastyny pershoi statti 82 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. (2019). URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/20190111_KSU.pdf [in Ukrainian].

13. Kharchenko, V.M. (2008). Aktualni problemy pravovoho rehuliuвання y vykonannya pokarannya u vydi dovichnoho pozbavlenня voli. *Problemy zakonnosti, issue 98, 112–120* [in Ukrainian].

14. Yakovets. I.S., Avtukhov, K.A., Tavolzhanskyi, O.V. (2016). Vypravlenня zasudzhenykh cherez zastosuvannya kryminalnykh pokaran: realii ta perspektyvy. *Pravovyi vplyv na nepravomirnu povedinku: aktualni hrani*. O.B. Kozachenko, Ye.L. Streltsov (Eds). Mykolaiv, 126–162 [in Ukrainian].

Ткачева А. В., канд. юрид. наук, доц., преподаватель кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.

e-mail: sunspring0805@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4600-9268;

Павлов Н. С., студент 5 курса магистратуры, Следственно-криминалистический институт Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого.

e-mail: nekitpavlov170498@gmail.com

Условно-досрочное освобождение от исполнения наказания в виде пожизненного лишения свободы: украинские реалии

Статья посвящена исследованию правового регулирования условно-досрочного освобождения от отбывания наказания в виде пожизненного лишения свободы в Украине. Сделан анализ норм международных актов, регулирующих этот вопрос, практики Европейского суда по правам человека и опыта некоторых зарубежных стран.

Ключевые слова: уголовное наказание; условно-досрочное освобождение; пожизненное лишение свободы; Европейский суд по правам человека; зарубежные страны; уголовно-исполнительное право.

Tkacheva A. V., PhD in Law, Associate Professor, Lecturer of Department of Criminology and Penitentiary Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: sunspring0805@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4600-9268;

Pavlov N. S., 5th year student of Master's Degree, Criminal Investigation Institute of the Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: nekitpavlov170498@gmail.com

Parole from life imprisonment: Ukrainian realities

The article is devoted to the study of the legal regulation of parole in the form of life imprisonment in Ukraine. An analysis of the norms of international acts that regulate this issue, the case law of the European Court of Human Rights and the experience of some foreign countries.

Attention is drawn to the fact that the European Court of Human Rights emphasizes that the existing pardon system in Ukraine is a violation of Art. 3 of the European Convention on Human Rights, and for their harmonization and implementation of the standards referred to in Article 3 of the Convention, the following requirements must be met:

1) those sentenced to life imprisonment must know from the very beginning of their sentence what they must do in order to obtain the right to parole;

2) the convict should not be kept in places of imprisonment if the penological grounds for his further detention have disappeared;

3) the presence of these grounds must be checked within a certain period of time;

- 4) the release mechanism must have clear criteria and procedural guarantees;
- 5) the refusal to satisfy the request for parole must be justified.

The hopelessness of the possibilities of releasing persons from criminal liability in Ukraine has been proved. It is stated that the existing institution of pardon in our state is only an exception, it cannot be considered as providing a real prospect of release. Such exclusivity is also directly recognized by the Pardon Regulations, according to which persons convicted of particularly serious crimes may be pardoned only in exceptional cases in the presence of extraordinary circumstances. Given that the Ukrainian legislation does not contain an interpretation of the concepts of «pardon», «early release of persons sentenced to life imprisonment», there are additional difficulties in their enforcement. In addition, the futility of parole in Ukraine is recognized by international institutions such as the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment and the European Court of Human Rights. Given all the above, I believe that Ukrainian legislation in this area should be supplemented with rules that will provide a real opportunity for individuals to liberate and achieve the main goal set by the state – to recover and resocialize in society, and thus bring domestic legislation in line with international standards.

Keywords: criminal penalty; grant of parole; life imprisonment; European Court of Human Rights; foreign countries; penal law.

Надійшла до редколегії 07.06.2020 р.

